

TIMO MONTONEN

Sillanpäässä Taataa katsomassa

VIISI
ROMAANIA

Sillanpäässä Taataa katsomassa

Sillanpäässä Tataa katsomassa -teos pohjautuu aiemmin julkaistuihin romaaneihin:

Sinisilmä (Gaudeamus 1984)

Kaksitoista aamua (Palmenia-kustannus 2004)

Sadie Q (BoD 2011)

Eturivin kirjailija (BoD 2015)

Aikeita ja tunteita (BoD 2015)

Alkukuva (BoD 2016)

Timo Montonen

Sillanpäässä Taataa katsomassa

Viisi romaania

© 2016 Timo Montonen

Kansipaperin kasvokuva © Arja Pasila, muut kuvat © Timo Montonen

Kustantaja: BoD™ – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-339-387-5

Sisällys

Sadie Q: I Kirjoita tai itket ja kirjoitat	7
Sadie Q: II Opisto	59
Sadie Q: III Menestysromaani	161
Sadie Q: IV Julkaisemattomat teokset.....	285
Kaksitoista aamua: Romaani rakkaudesta.....	291
Sinisilmä: Jälkeenjääneet paperit	407
Eturivin kirjailija: Romaani.....	453
Alkukuva: Romaani.....	541

Sadie Q: I Kirjoita tai itket ja kirjoitat

”Oppaiden käytön ongelma on siinä, että harjoitustehtävien arviointi ja tekemisen merkityksen pohtiminen on yksin aika hankalaa.” Miisa Jääskeläinen: Sana kerrallaan. Johdatus luovaan kirjoittamiseen, s. 182 (2002)

1 Kirjoittaisitko

Kuului suhahdus, näkyi räpsähdys, tuntui leyhähdys, ja äkkiä kirja oli päällimmäisenä halpojen kirjojen korissa. Tämä tapahtui Sofiankadulla kaksi vuotta sitten, toukokuun alussa, tuulisena maanantai-iltapäivänä, kun olin lähtenyt töistä aikaisin. Ensin mielesäni kävi, että kirja oli heitetty ikkunasta pääni yläpuolelta, mutta pidin ajatusta niin outona, että päättelin tuulen viskanneen sen viereisestä telineestä. Otin kirjan varovasti käteeni aivan kuin peläten, että se saattaisi karata, jatkaa matkaansa, mutta se tuntui rauhoittuneen. Ehkä se piti minusta. Kirjan nimi oli Kirjoittaisitko. Sen tekijä oli minulle tuntematon Sadie Q – nimi oli epäilemättä pseudonyymi. Juuri tätä minä tarvitsen, ajattelin heti, ja ajatus vahvistui, kun silmäilin sisällysluetteloa ja esipuhetta. Kirja käsitteli luovan kirjoittamisen eri osa-alueita ja kirjallisuuden lajeja. Takakansi lupasi kirjan opastavan kädestä pitäen luovaan ilmaisuun selkeillä ohjeilla, havainnollisilla esimerkeillä ja hyödyllisillä harjoitustehtävillä. Kävin sisällä maksamassa ja työnsin kirjan käsilaukkuuni. Ajattelin, että kirja tuli elämäni taivaanlahjana. Niin vähän silloin tiesin.

Äiti ja Annukka olivat valtuuttaneet, milteipä velvoittaneet, minut tekemään muistiinmerkintöjä Pekasta, traagisesti kuolleesta veljestäni, koska olin jos en nyt perheen kynämies niin runotyttö ainakin, kuten äiti muistutti, ja kova lukemaan ja kirjoittamaan päiväkirjaa. Mikään kirjailija en kuitenkaan ollut, joten mahdollinen lukija saisi antaa anteeksi kömpelyydet ja asiasta toiseen poukkoilut. Sitä paitsi pelkkä aloittaminen oli tuntunut hankalalta, mutta olin sitkeällä yrittämisellä kirjoittanut muutaman kertomuksen, vaikkakaan en ollut niihin tyytyväinen.

Pekan kuolema – vain muutama vuosi sen jälkeen, kun hän oli löytänyt onnensa – oli kova isku pienelle perheellemme. Isä oli kuollut kaksi vuotta aiemmin, ja meistä tuntui, ettemme olleet vielä toipuneet edes siitä surusta. Nyt meitä oli jäljellä enää kolme, minä (Maria Petäjä on nimeni), äiti ja Annukka, nuori leski.

Veljeni oli merkillinen mies, siksikin hän ansaitsi tarinansa, sen lisäksi että hän oli meille rakas. Jotkut pitivät Pekkaa omituisena, mutta kukapa ei olisi omituinen omalla

tavallaan. Pekan ”omituisuus”, jos sitä niin halutaan nimittää, oli siinä mielessä merkityksellistä, että se näkyi ja kuului ulospäin, muille ihmisille. Monet ovat omituisia vain sisäisiltä ominaisuuksiltaan, Pekka näytti laatunsa. Jos aamun ruuhkajunassa kuulisi kaikkien ajatukset, äänten kakofonia muodostuisi mitä kummallisimmista aivoituksista.

Aloin lukea kirjaa jo kotimatalla. Tarkempi lukeminen paljasti esipuheesta juonteita, joita en silmäillessäni ollut huomannut. Sadie Q kertoi kirjoitustyöhön valmistautuessaan kahlanneensa pinon aiempia luovan kirjoittamisen oppaita, selanneensa erinäisiä nettiaineistoja ja vakuuttuneensa, että yhtään uutta opasta ei enää kannattanut kirjoittaa. Kaikki se, mitä luovasta kirjoittamisesta oli sanottavissa, oli jo sanottu moneen kertaan. Samat ohjeet ideoinnista ja aineiston hankinnasta, kertojan ja näkökulman valitsemisesta, dialogin ja kohtausten kirjoittamisesta, ajan ja paikan kuvauksesta, henkilöhahmojen rakentamisesta, tyylistä, tekstin houkuttelevuudesta, havainnollistamisesta, aistimusvoimaisuudesta, kielikuvista, lausemuodoista ja niin edelleen miltei loputtomiin – samat hyvää tarkoittavat ohjeet toistuivat tukahduttavana sääntöviidakkona. Itse luovuuden ihmeestä näissä oppaissa oli hyvin vähän, eikä niissä juuri kirjoittamisestakaan puhuttu. Ne pikemminkin kuvasivat tavoiteltavia tekstejä, rakenteita ja tyylejä, esittivät ihannekuvina vanhempaa ja uudempaa kirjallisuutta, ja tarkastelivat ja purkivat sitä joko kirjallisuudentutkimuksen käsittein tai toimituksellisesta näkökulmasta, riippuen oppaan kirjoittajan taustasta. Ne siis opettivat kirjoittamaan niin kuin tutkitusti ja havaitusti oli aiemmin kirjoitettu. Uutta luovaan kirjoittamiseen ne eivät antaneet juuri muita neuvoja kuin sen, että kirjoittaessa kannatti unohtaa neuvot. Sadie Q katsoi päätyneensä umpikujaan jo ennen ryhtymistään oman oppaansa kirjoittamiseen, ja siksi hänellä ei ollut mitään käsitystä, mitä seuraavilla sivuilla lukisi. Hän oli nimittäin kirjoittanut esipuheen ensimmäiseksi eikä viimeiseksi, kuten tapana oli, ja näin ollen kirjan sisältö oli tekijälle täysi arvoitus.

Esipuhe hämmästytti minua niin, että olin ajaa aseman ohi. Onneksi lähijuna seisoivat auki vielä tovin matkustajien jo astuttua ulos ja sisään, joten ehdin rynnätä laiturille ovien paukahtaessa kiinni. Pusertauduin kumitiivisteiden välistä kuin synnytyskanavasta. Takkini helma jäi ovien väliin, mutta sain kiskaistuksi sen irti. Tämä kirjahan on vaarallinen, ajattelin, tämän lukeminen on vaarallista. Vielä huomaisin, että vaarallisempaa oli kirjoittaminen.

2 Pekka palaa aina

Kotona jatkoin lukemista heti kun olin heittänyt kengät jalastani, riisunut takkini ja laittanut sen pesukoneeseen. Hienoinen hämmennys valtasi mieleni, kun sain sellaisen

vaikutelman, että ensimmäisessä luvussa kirja jatkui tavanomaisena kirjoittamisoppaana, sellaisena, jonka kirjoittamista Sadie Q oli esipuheessa pitänyt mahdottomana. Lainattuaan Erno Paasilinnan ajatuksia kirjailijaksi kehittymisestä hän siirtyi luovien ihmisten ominaisuuksiin, kirjoittajan asenteeseen, kirjoittamisprosessiin, harjoitteluun ja harjaantumiseen sekä rakentavaan palautteeseen. Se kaikki oli yhtäältä valaisevaa, toisaalta ymmärrettävää, mutta odottamattoman maltillista räväkän esipuheen jälkeen. Esimerkiksi luovien ihmisten ominaisuudet olivat tutkimusten mukaan hyvin risiiriittäisiä, tyyliin ”luova ihminen on samaan aikaan nöyrä ja ylpeä”, niin että kenen tahansa oli helppoa löytää listasta ainakin jokin itseensä sopiva piirre, kun sulki silmänsä parin toiselta puoliskolta. Hyödyllisimpänä pidin kirjoittamisprosessin kuvausta, jossa näkyvän sijan saivat myös aloittamisen vaikeus, epätietoisuuden luoma sekasorto ja kestävänsä idean vähittäinen tai äkillinen kirkastuminen.

Tuli ensimmäinen harjoitustehtävä. Odotin, että siinä Sadie Q panisi lukijan pohtimaan omaa luovuuttaan ja kirjoittamistaan. Olin jo lukiessani varautunut selittämään, että en osannut kirjoittaa Pekasta pitkää tarinaa, joka muodostaisi loogisen kaaren, tietyn vääjäämättömältä näyttävän tapahtumasarjan. En osannut ajatella Pekan elämään perustuvaa teoskokonaisuutta, suunnitella sitä ja kaikkia tarinan käännteitä. Kirjoitin Pekasta tekstin kerrallaan, kuvan kerrallaan, ja näistä sitten muodostuiksi jonkinlainen kokonaisuus, sirpaleinen, otaksuin, ei ehkä kovin harkittu mutta omanlaiseni kirjoittamisprosessin tulos. Mutta mitään sellaista ei pyydetty tekemään. Sen sijaan käskettiin tyhjentämään pöytälaatikko, tuhoamaan tiedostot, hävittämään kaikki tähänastiset raapustukset, repimään ja polttamaan tulosteet. Vanhat tekstit olisivat turhaa painolastia, kun toden teolla lähdetäisiin kirjoittamaan luovasti. Oli itsepetosta kuvitella, että aiemmin kirjoitetuista teksteistä saisi muokkaamalla parempia. Mitkään sananmuunnokset eivät niitä hedelmöittäisi. Mitkään lisäykset tai poistot eivät niitä herättäisi henkiin. Pöytälaatikon roina oli kuollutta kirjainta. Se ansaitsi palaa tuhkakksi. En voi sanoa, että noudatin käskyä epäröimättä. Epäröin paljonkin. Mutta lopulta sytytin tulen takkaan kertomuksillani Pekasta, ja liekkien rätistessä ajattelin Pekan tus kallista kuolemaa ja hävitin tiedostot tietokoneestani. Ensimmäinen tehtävä oli suoritettu, ja tunsin kuinka levollinen rauha valtasi mieleni – petollisen levollinen, voisin nyt jälkeensä sanoa. Panin kirjan hyllyyn ja rupesin tekemään päivällistä.

3 Rangaistus

Kirja makasi lattialla. Se oli auki kohdasta, johon olin jäänyt, toisen luvun alusta. Olin syönyt kevyen päivällisen ja korjannut astiat pois, ja nyt olin menossa katsomaan, tulisiko televisiosta mitään kiinnostavaa. Mutta kirja makasi lattialla ja pysäytti askeleeni.

”Rangaistus 1”, siinä luki otsikkona, ja otsikon alla Sadie Q sanoi, että koska olin tyhmyyksissäni mennyt polttamaan kelpo kertomuksia, jouduin rangaistukseksi kirjoittamaan runoja. Eikä mitään vapaamuotoista luritusta täynnä tunteenpaloa ja minän tilitystä, jollaista olin tottunut kirjoittamaan, ei mitään löysää arkihavainnoista kumpuavaa proosarunoa, vaan tiukan tanka-runon ja lystikkään limerikin.

lhmettelin kovasti tätä äkkinäistä käännettä, kun ensin käskettiin tuhota vanhat tekstit ja sitten siitä rangaistiin, mutta kun katsoin ensimmäisen luvun loppua, siinä olikin neuvo säästää aikaisemmat kirjoitukset, jonain päivänä niille olisi käyttöä. En ollut uskoa silmiäni. Näinkö väärin olin lukenut? Oliko ymmärryksessäni vikaa? Muistinko ihan päin honkia? Selasin esipuheen ja ensimmäisen luvun, ja ne näyttivät olevan muilta osin entisellään, vain ensimmäinen harjoitustehtävä oli erilainen kuin muistin. Laskin kirjan kädestäni kirjoituspöydälle, ja se avautui jälleen toisen luvun alusta. ”Rangaistus 1”... No, jos ei nyt tämän pahempaa, ajattelin, niin voinhan suorittaa rangaistuksen. Äkkiäkös muutaman runon rustaisin, kirjassa näytti olevan ohjeita ja malleja ja tyhjää tilaa, johon voisin kirjoittaa.

Muistin tanka-runosta sen, että siinä oli viisi riviä. Nyt opin, että tankassa oli yhteensä 31 tavua, jotka jakaantuivat viiteen säkeeseen suhteessa 5-7-5-7-7. Tankassa mainittiin usein vuodenaika, vuorokaudenaika tai jokin luonnontapahtuma, johon runon puhujan ajatukset tai tunteet vertautuivat. Runon puhujan ajatuksia tai tunteita ei kuitenkaan aina verrattu luonnontapahtumaan tai muuhun sellaiseen, joskus liikuttiin pelkästään tunteiden tai ajatusten maailmassa. Vastaavasti tanka ainakin pintamerkitykseltään saattoi kuvata vain luonnontapahtumia. Tanka-runon piirteitä tavujaon lisäksi olivat sisäsointuisuus ja samoin ääntyvien erimerkityksisten sanojen eli homonyymien käyttö. Nämä piirteet liittyivät japanin kielen luonteeseen, suomen kielessä homonyymejä ei riittänyt viljeltäväksi yhtä tiuhaan kuin japanissa. Sisäsoinnutus selittyi sillä, että japanin kielessä sanat päättyivät joko n-kirjaimeen tai vokaaliin, joten sisäsoinnutus antoi loppusointua rikkaamman vaikutelman. Kirjassa oli muutama Tuomas Anhavan tanka-suomennos, jotka selkiyttivät sanottua.

Näine eväineni valmistauduin toiseen harjoitustehtävään, tanka-runon kirjoittamiseen. Aiheeksi kirja ehdotti ikävöintiä, mikä sopi minulle. Hyväksi tuli käyttää vallitsevaa vuodenaikaa, vuorokaudenaikaa, säätä, havaittavissa tai kuviteltavissa olevia luonnontapahtumia, ajatuksia ja tunteita. Kirja maanitteli lukijaa lähtemään ulos tarkkailemaan merta, järveä tai jokea, aurinkoa, pilviä, tuulta, maan lämpöä tai kylmyyttä, kosteutta tai kuivuutta, puita, kasveja, eläimiä, mutta sitä en tehnyt. Tyydyin katselemaan ikkunasta niityn takaista metsää.

Rupesin miettimään, nostamaan sanoja mieleeni, laskemaan tavuja ja pureskelemaan kynänpäätä. Lähdin havainnosta, etenin mielentilaan ja tunteeseen:

On metsän raja
tummanvihreä, musta,
valon hylkäämä.
Niin on mieleni musta,
on sinua ikävä.

Pidin tankaani melko onnistuneena. Siinä oli sisä- ja loppusoinnutusta, toisteisuutta ja voimakasta vastakohtaisuutta. Siinä oli luonnon ja mielen maisemien kuvausta. Eihän tämä ollut ensinkään vaikeaa!

Limerikki osoittautui visaisemmaksi. Luin, että limerikki, joka oli saanut nimensä Irlannin Limerickin kaupungin mukaan, oli viisisäkeinen komparuno, usein mielikuvituksellinen ja kaksimiellinen, ja sen loppusointukaava oli aabba ja runomitta yleensä anapesti – runojalka, jossa oli kaksi painotonta tavua ja yksi painollinen tavu. Ensimmäisen säkeen riimisana oli tavallisesti maantieteellinen nimi, viimeinen säe päättyi yleensä yllätysvitsiin. Suomeksi tätä runomuotoa oli käyttänyt Palle, jolta kirjassa oli hauska esimerkki sahajauhopenäisestä uimarista, joka pysyi pinnalla Atlantin yli kauhoessaan. Mitään vastaavaa en kuvitellut kykeneväni kirjoittamaan, mutta en sentään uskonut, että limerikin luominen oli niin vaikeaa kuin se oli. Vaikeutta ei yhtään helpottanut, että (hauskan!) limerikin aiheeksi piti valita oman elämän kipein asia. Ensimmäiset säkeet syntyivät verrattain helposti, mutta sitten tökkäsi. Tein parikin aloitusta:

Lähti ajamaan mies tuolta Hämeestä
mökin pihalta, ei mistään rämeestä.

Lähti autolla mies Hämeenlinnasta.
Kohti Turkua viittoili kinnasta.

Miten jatkaisin? Tuntui kuin mieleni olisi pystynyt käsittelemään vain Pekan lähdön kesämökiltä, ja sen jälkeen laskeutui pimeys. Päätin jättää limerikin kirjoittamisen kesken. Ehkä yönet selkeyttäisivät ajatuksiani. Ehkä yön aikana alitajunta työskentelisi tietoisien minän sijaan ja puolesta. Ehkä seuraavana päivänä rivit olisi helpompi kirjoittaa.

Heräsin aamuyöllä. Nyt minulla oli kuva jatkosta. Siinä piti olla Annukka mukana, tapaamisen odotus. Hetken tuumailun jälkeen kirjoitin jälkimmäisen alun perään kaksi säettä:

Aatos vaimoon jo palas,
muisti kun tätä halas.

Entä viimeinen rivi? Siihen sopisi loppusoinnuksi sana ”pinnasta”, ”hinnasta” tai ”rinnasta”. Pinnasta, pinnasta... ei tullut mieleen mitään tolkullista. Sitten kirjoitin nopeasti kolme vaihtoehtoa:

Tätä jättäisi ei mistään hinnasta.

Eipä väitellä tarvinnut hinnasta.

Silloin kumpaakin kouraisi rinnasta.

Ensimmäisessä ei ollut vitsiä, toinen oli törkeä, kolmas suopeasti tulkiten kaksimielinen. Päätin, että se olisi limerikkini päätössäe.

Luin limerikkini ääneen. Nyt minun rintaani kouraisi. Suru ja ikävä hyökyivät päälle, itketti. Niin olivat Pekka ja Annukka halanneet viimeisen kerran, kun Pekka oli lähtenyt yksin Hämeenlinnaan piipahtamaan kesämökille, itse olin jäänyt ilman viimeistä halausta. Mutta miksi Pekka oli kääntynyt paluumatkalla Turkuun vievälle tielle? Hän olisi päässyt moottoritietä suoraan Helsinkiin. Oliko hänellä ollut tarkoitus tavata joku Turun suunnalla? Siihen aikaan, niin myöhään?

4 Vasta kirjoitettuaasi tiedät

Seuraavana päivänä kiiruhdin töistä kauppaan ja kotiin, jotta pääsisin mahdollisimman nopeasti kirjani pariin. En ollut ottanut sitä työmatkalukemiseksi, yksi kerta junan ovien väliin jäämistä riitti. Hain keittiöstä banaanin evääksi ja asettauduin sohvan nurkaan mukavaan lukuasentoon.

Avasin kirjan ensin tanka-runoni ja limerikkini kohdalta. Lyijykynällä kirjoittamani rivistöt olivat niin säntillistä tekstiä, että jälki näytti painetulta. Panin tämän vain ohimennen merkille, sillä kiljahdus karkasi huuliltani, kun luin että olin nyt suorittanut rangaistukseni ja saisin jatkaa luovan kirjoittamisen opintojani.

Käänsin toiveikkaana sivua. Seuraavan luvun otsikkona oli väite, että vasta kirjoitettuaan tietäisi mitä ajatteli. Kävin lukemaan. Sadie Q väitteli sellaisia käsityksiä vastaan,

että luova kirjoittaminen olisi keksityn kirjaamista, mielikuvituksella luodun muistiinmerkitsemistä. Aito luova kirjoittaminen oli kirjainten riemumarssia halki merkitysten ryteikköjen, sanojen löytöretkiä kartoittamattomilla miellehtymien mailla, lauseiden tutkimusmatkoja kielen syvillä merillä. Näin runolliseksi ja pateettiseksi Sadie Q heittäytyi, mutta minua kiehtoi hänen ajatuksensa kirjoittamisesta löytämisenä, vastauksien saamisena kysymyksiin, joita ei ollut edes älynnyt esittää. Eikö Pekankin aukkoinen tarina voisi täydentyä, kun vain heittäytyisin kirjoittamaan tarpeeksi luovasti ja vapaasti.

Harjoitustehtävänä oli kirjoittaa mieltä pakottavasta aiheesta novellin tapainen kertomus, lyhytproosaa, muodoltaan kahlitsematonta, niin kauan kuin kirjassa riitti tyhjiä sivuja. Sanojen tuli seurata toisiaan assosiaation logiikan mukaan. Liikkeelle oli lähdettävä yhdestä kuvasta, ja siitä sitten oli laajennettava sanomisen piiriä. Tiesin heti, mikä kuvani olisi. Pekan huulet. Hain kynän ja ryhdyin kirjoittamaan.

Hän oli mustahuulinen mies. Hänen ihonsa oli tumma. Nuorempana häntä luultiin mustalaiseksi, nyt vanhemmiten intialaiseksi tai pakistanilaiseksi. Hän oli tottunut siihen, vierauteen, tottunut sillä tavalla, että vieraus ihmisten keskellä, omienkin joukossa, oli normaalitila.

Hänelle ei puhuttu. Hän ei puhunut. Hän katsoi hiljaa ruskeilla silmillään, sen näköisenä, että hänellä ei ollut mitään lisättävää siihen, mitä juuri oli sanottu. Tämä tilanne edellytti, että hän oli osana seuruetta, seurueen jäsen. Mitä hän ei usein ollut. Mutta silloin kun oli.

Yleensä ihmisjoukossa, kuten yhdistyksen kokouksissa, hän seiso tai istui reunamalla, lähellä ovea. Hän oli tullut viimeisenä ja oli valmiina lähtemään ensimmäisenä. Ihmisten katseen suunta vei toisaalle, pois hänestä. Hän ei koskaan ollut keskipisteenä. Hän seurasi keskustelua. Luultavasti hän olisi osannut sanoa tilanteeseen sopivan repliikin, jos sitä häneltä olisi kysytty. Mutta ei kysytty. Ei koskaan.

Hän tunsi sisimmässään, että muut aistivat hänen läsnäolonsa, vaikka olivatkin olevinaan kuin häntä ei olisi. Hän sietä tämän tunteen. Hän itsekin oli kuin häntä ei olisi. Siinä. Paikalla.

Hänellä oli tummat vaatteet, silloin kun oli, ja tumma tukka. Hänessä oli runsaasti mustaa karvoitusta. Hänen tummuutensa oli kuin pimeä komero. Perälle ei nähnyt, mutta jotain pelottavaa siellä oli. Siksi etenkään naiset eivät puhuneet hänelle. He eivät halunneet valaistusta pimeään. He eivät halunneet nähdä kammatusta. Miesten suuta ei suitsinut niinkään pelko kuin se, että he näkivät mustahuulisessa miehessä oman pimeytensä, sen jonka he olivat peittäneet paljolla puheella ja tekemisellä. He näkivät mustissa huulissa ja tummassa ihossa pois sulke-mansa, he näkivät komeron perälle. He eivät pelänneet pimeää, he pelkäsivät, että pimeys paljastaisi heidät.

Tänään hän oli tullut niin aikaisin, että oli saanut auton talon kohdalle. Takaovi oli ollut auki, ja hän oli tullut siitä. Miksi takaovesta, miksi pihan puolelta eikä kadun? Hän oli nähnyt, ollut näkevinään, pihalla jotain kiinnostavaa. Linnun, esimerkiksi. Hän oli nähnyt linnun, erikoisen,

hyppelevän pihalla, matojahdissa, eikä hän ollut tiennyt, mikä lintu se oli. Ei hän mikään lintutietäjä ollut, tunsikin ne tavanomaisimmat, mutta tämä, tämä... Mukamas. Tällaisen tarinan hän oli punonut siltä varalta että. Mutta kukaan ei ollut kysynyt mitään, ei mitään, ei kukaan. Kukaan niistä, jotka jo olivat paikalla. Ne, jotka olivat tulleet hänen jälkeensä, eivät edes olisi osanneet.

Illan puhuja oli nuori nainen. Yhdistyksen puheenjohtaja oli kutsunut naisen ikään kuin kiitoksena siitä, että nainen oli haastatellut häntä tutkielmaansa varten. Tutkielma oli nyt valmistunut, hyväksytty mainioin arvosanoin, ja nainen oli lähettänyt yhden kappaleen yhdistyksen puheenjohtajalle. Puheenjohtaja oli ilahtunut ja ilon puuskassa kutsunut naisen puhumaan. Heillä oli joka kuukauden ensimmäisenä tiistaina ulkopuolinen alustaja. Muina kertoina he keskustelivat, tai pikemminkin turisivat, keskenään.

Mustahuulinen mies, jolla ei vielä ole nimeä, niin kuin ei ole naisellakaan eikä yhdistyksen puheenjohtajalla, mustahuulinen mies osallistui aina keskusteluun omalla vähäeleisellä tavallaan. Hän nyökkäsi hyväksyvästi, tuskin havaittavasti, kun oli sen aika. Hän puisteli päätään, kun sen aika oli, mutta niin pienin nykäisyin, että sen saattoi tulkita asennon korjaamiseksi. Hän myötäili puhujaa, hän myötäili keskustelijoita. Sanaakaan hän ei sanonut. Kahvistakin hän kiitti nyökkäyksellä ja äännähdyksellä, joka olisi voinut olla mitä kieltä tahansa.

Mustahuulisen miehen on nyt saatava nimi. Hän on – oli – Petäjä, Pekka Petäjä. Yhdistyksen puheenjohtaja oli Johannes Vähäluoma. Mainittakoon sihteerinkin nimi, Tellervo Ryytimaa, vaikka hän ei ole vielä suoranaisesti esiintynyt tässä tarinassa. Mutta hän oli keittänyt kahvin, jota Petäjä ja muu kokousväki nautti nisun kera.

Illan puhuja? Annukka Antinoja. Hän oli näyttävän näköinen nuori nainen. Petäjä pani merkille vahvan tukan, hieman hopeaan vivahtavan, puolipitkän vai miten hän nyt osasi arvioida, yli olkapäiden, tai ali. Petäjä jäi miettimään tätä, kun puheenjohtaja Vähäluoma sanoi kröhöm, maisteri ottaa lisää, ja sihteeri Ryytimaa riensi kaatamaan.

Nyt kun kaikilla on kahvia, Vähäluoma sanoi äkkiä täyteen ääneen ja nousi vaivalloisesti seisomaan. Hän nojasi keppiinsä. Saanen esitellä illan vieraan, filosofian maisteri Annukka Antinojahan se oli, ja hän on tullut tänään tänne kertomaan meitä kaikkia kiinnostavasta aiheesta, nimittäin... Vähäluoman puhuessa nainen oli hivuttanut itsensä pystyyn, hitaasti, aivan kuin ei olisi tiennyt, pitkö seistä vai istua. Niinpä hän jähmettyi toviksi etukumaraan, ja silloin Petäjä näki rinnat. Ne olivat melko suuret, mutta ei koko hänen huomiotaan kiinnittänyt, vaan muoto. Ruskea jakku ei pystynyt piilottamaan rintojen kaaria, teräviä kukkuloita. Ne olivat hyvin eteen työntyvät, kolmiomaiset. Nainen suoristi nyt itsensä, astui askeleen taakse kuin ottaakseen etäisyyttä kahvipöytään ja Vähäluomaan, ja Petäjä näki, että naisen hame oli samaa ruskeaa kuin takki. Nainen, Annukka – niin hänen nyt pitäisi opetella ajattelemaan, kun tämä kerta oli esitelty – Annukka oli miellyttävän oloinen, reipas, terve nainen.

He taputtivat esityksen päälle. Vähäluoma nousi seisomaan, nojasi sormenpäillä pöytään ja kysyi, oliko kellään kysyttävää. Ennen kuin kukaan ehti kysyä, hän kysyi itse. Mitä mieltä maisteri oli äskettäin esitetystä väitteestä, että... Annukka kuunteli tarkasti mutta malttamattomasti elehtien. Petäjä pani merkille, että Annukka olisi voinut vastata jo kysymyksen alun kuultuaan.

Mutta Vähäluoma jaaritteli omaa lukeneisuuttaan osoittaakseen. Kun hän vihdoin vaiken, Annukka torjui esitetyn väitteen muutamien murhaavin argumentein. Yleisö taputti taas. Jos ei muita kysymyksiä ole, Vähäluoma aloitti ja antoi katseensa kiertää kokousväessä, niin... Hän jäi tuijottamaan Petäjää aivan kuin tämä olisi pyytännyt puheenvuoroa. Petäjä pudisti päätään. Vähäluoma antoi katseensa siirtyä eteenpäin.

Kyllä Petäjällä olisi ollut kysymys. Se oli kuitenkin niin arkaluontoinen, että hän olisi voinut esittää sen vain Annukalle kahden kesken – jos silloinkaan. Kysymys olisi vaatinut ensin jonkinasteista tutustumista, henkilökohtaista suhdetta, läheisempää kanssakäymistä. Ehkä siihen tulisi joskus mahdollisuus. Nyt Petäjä piti kysymyksen omana tietonaan.

Hän näki, kuinka Annukka istutui takaisin paikalleen. Ryytimaa kaatoi hänelle estelyistä huolimatta lämmintä kahvia, piti hän maisterin nyt puheen päälle, ja pullaa kans, olkaa niin hyvä.

Tässä minun oli pakko keskeyttää. Jokin häiritsi. Jatkaminen ei tuntunut luontevalta, se ei tuntunut mahdolliselta. Miksi? Siksi kun olin kirjoittanut Pekan mieleen kysymyksen, jota en ollut tarpeeksi selvästi sanallistanut itselleni. Minulla oli vain heikko aavistus, mitä kysymys saattaisi koskea, mutta en ollut päättänyt tarkalleen, mikä se itse asiassa olisi. Näin epämääräistä kuvitellun todellisuuden kuvausta en voisi päästää käsistäni. Mutta toisaalta tunsin, että en voisi väkivalloin pakottaa kysymystä Pekan mieleen. Pekan pitäisi itse saada ajatella kysymyksensä, sanoa – tai puhumattomana kirjoittaa – se, jos hän halusi esittää kysymyksensä Annukalle.

Olin ymmälläni. Enkö voisi tehdä niin enkä näin? Tähänkö kirjoittaminen tyssäisi? Eikö enää heruisi sanoja? Vasta kirjoitettuasi tiedät – niinkö? Vasta kirjoitettuani tiesin, että en tiennyt.

Nousin viemään banaaninkuoren biojäteastiaan. Jäin katselemaan keittiön ikkunasta toukokuun alkuillan valoa. Tuolla ulkona avautui avara maailma, jossa Pekkaa ei enää ollut muuta kuin uurnallisena tuhkaa ja kourallisena muistoja. Täällä sisällä minä yritin herättää hänet kirjaimilla henkiin, puhalttaa eloa pilkkuihin ja pisteisiin, taikoa tarinoilla nähtäväksi sen, mille elämä jo oli sulkenut silmänsä.

5 Oman ajattelun varassa

Päivällisen jälkeen päätin vielä yrittää. Syödessäni olin ajatellut, että viisainta olisi siirtää epämääräisten kysymysten muotoilu tuonnemmaksi. Ehkä mieli työskentelisi taustalla, kun kirjoittaisin lisää. Ehkä kysymys kirkastuisi vähitellen kuin pöytälevy puusepän käsissä, hioessa ja kiillottaessa. Tai sitten odottamattomana oivalluksena, äkkinäisenä välähdyksenä kuin ilotulituksen valaisema pimeä taivas. Nyt oli vain jatkettava Pekan tarinaa.

Pekka Petäjä asui yksin. Hän oli aikoinaan jakanut makuuhuoneen, keittiön ja vessan muutamankin naisen kanssa, mutta viime vuodet hän oli pitänyt majaa omissa oloissaan. Marjaanan jälkeen ei ollut ollut ketään, ei, vaikka syy heidän eroamiseensa oli ollut Pekan ihastuminen toiseen, siihen naiseen, jota hän ei lopultakaan ollut saanut edes koskea, hyvä kun puhutella.

Niihin aikoihin hän oli vielä puhunut, hän muisti sen, sanasen silloin, toisen tällöin, joskus jopa luontevasti, pakottomasti. Marjaanako hänen suunsa oli tukkinut, se mitä se oli sanonut jäähyväisikseen – vai sekö, että hänen kaikki toiveensa olivat törmänneet todellisuuteen, kuvitelmansa romahtaneet, näkynsä osoittautuneet houreiksi? Ei hän tiennyt. Eikä puhe ollut loppunut kerralla tykkänään, vaan ääneen lausutut sanat olivat harventuneet vähitellen, aivan kuin hänellä ei olisi ollut niille enää käyttöä.

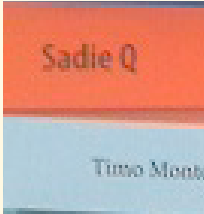
Kyllä hänellä vielä sanoja oli, mielessä, päänsisäisissä puheissa. Joskus kun jälkeenpäin muisteli, mitä oli ajatellut vaikkapa yhdistyksen kokouksessa, niin mitä eroa siinä oikeastaan oli, oliko hän puhunut vai ajatellut... Ei paljon mitään. Ei hänen puheensa kuitenkaan olisi vaikuttanut olennaisesti tapahtumien kulkuun, joku olisi ynähtänyt jotakin vastaukseksi ja jatkanut sitten omaansa. Niin että oli melkein kuin hän olisi puhunut, melkein sama, ja se riitti hänelle. Ei tarvinnut olla ihan. Tässä hän oli kasvanut keski-ikäistyttyään. Nuorempana kaiken piti olla niin jämäptiä. Nyt riitti sinne päin, likimain, kutakuinkin.

Hänen työnsäkään ei vaatinut ehdotonta tarkkuutta – eikä puhumista. Vaikka hän oli laaduntarkkailija, harmaa alue hylättävien ja hyväksytyjen välissä oli niin suuri, että hän sai ikään kuin toteuttaa itseään. Yhtenä päivänä hän nipotti, toisena antoi mennä sormien läpi. Kukaan ei perään huudellut.

Annukka Antinoja oli jäänyt vaivaamaan hänen mieltään. Hän oli moneen kertaan lukenut naisen jakamaa monistetta, jossa oli esitelmän runko. Ja yhteystiedot. Jos vaikka jollekulle tulisi jälkeenpäin kysyttävää, hän vastaisi mielellään, Annukka oli sanonut. Ehkä noiden nuorten päätkätyömaistereiden tarvitsi joka paikassa markkinoida osaamistaan, myydä itseään, luoda verkostojaan – jopa heidän yhdistyksensä jäseniin. Siinä ne olivat: nimi, puhelinnumero ja sähköpostiosoite. Tuntui kuin nainen olisi ollut hänen lähellään, kun niitä luki ja katseli. Tuntui kuin naisen ääni olisi ollut huoneessa, tämän puheen rytmi, tapa pitää taukoja lauseiden välissä. Annukka oli halunnut heidän ymmärtävän mitä hän puhui, hän oli halunnut antaa heille aikaa liittää uusi lause entisiin, uusi asia jo tuttuun tietoon.

Pekka oli muistellut monesti Annukkaa esitelmöimässä, tämän ilmeitä, eleitä, liikkeitä. Hän oli pohtinut rintojen arvoitusta. Mikä oli niiden muodon salaisuus? Olivatko rinnat luomua vai plastiikkakirurgiaa? Vai johtuiko muoto tyrmävistä rintaliiveistä? Hän oli eläytynyt muisteiloonsa niin, että oli melkeinpä tuntenut Annukan ruumiin, haistanut tämän tuoksun. Kirpeää sitruunaa, leyhähdys kevyttä kukkaa. Kylmät väreet kiirivät pitkin selkää, hartioita, käsivarsia.

Niin kuluivat syyskesän lyhenevät päivät. Viikoittaiset kokoontumiset menivät omalla painollaan, poikkeuksen rutiiniin toi kuukauden ensimmäinen tiistai. Tellervo Ryytimaa keitteli kahvit, Johannes Vähäluoma esitteli vierailijan ja teki tälle pari tarkentavaa kysymystä. Annukka Antinojan jälkeen esitelmöintivuorossa oli geologi, joka käsitteli ydinjätteen loppusijoitusta kallioperään. Pekasta tuntui käsittämättömältä se aika, mikä loppusijoitukseen tarvittiin. Kuinka

Sillanpäässä Taataa katsomassa on Timo Montosen viiden ensimmäisen romaanin yhteislaite, jonka kirjailija on toimittanut tätä kokonaisuutta ajatellen.

Timo Montonen on julkaissut sekä kauno- että tietokirjoja.

BoD^{TM}
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi